

A TOXA VISTA POLAS ESCRITORAS INGLESAS

Por: Patricia Arias Chachero

A finais do século XIX A Toxa revelouse como un lugar ideal de descanso e vacacións. En pouco tempo, os coidados termais alentaron a chegada dun turismo que vía na saúde un obxectivo e que logrará que na illa se desenvolva unha importante actividade económica que traerá aparelhada unha violenta transformación do espazo, no que deseguida comezaron a convivir, con aparente naturalidade, estratos sociais abertamente diferentes. Desde os máis ricos e sofisticados turistas chegados de todos os recantos de España e do estranxeiro, ata os máis humildes e esforzados traballadores e visitantes.

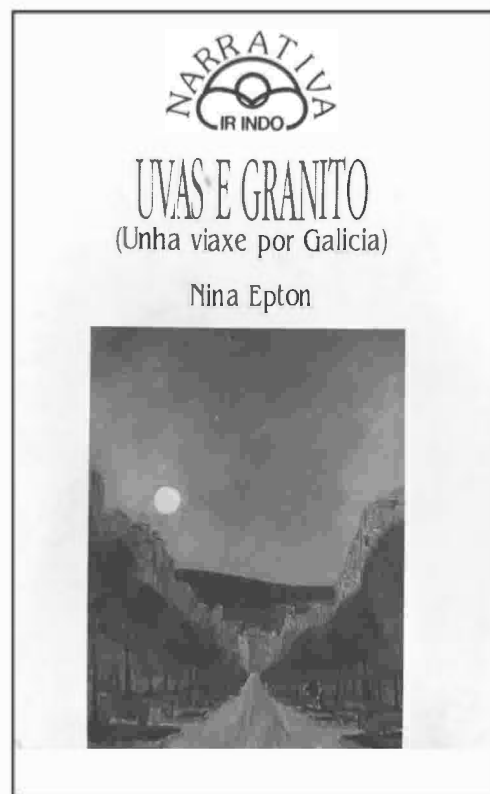
Entre os veraneantes e bañistas, algúns deixaron pegada escrita do seu paso pola Toxa. Entre eles, sorprende un grupo importante de mulleres; moitas delas estranxeiras, que visitan a illa soas ou en compañía de familiares ou amigos, e que describen o que ven centrándose, polo xeral, na paisaxe e nas comodidades da hospedaría.

Boa mostra do que dicimos atopámolo nas páxinas de *Vida Gallega* que, en xaneiro de 1909, acollen un longo artigo titulado “Fomentando el turismo: dos escritoras inglesas”. O texto faise eco da visita de dúas intelectuais, Desdemond Deane e Stors Turner que, segundo parece, pararon quince días en Galicia. Neste tempo visitaron A Toxa e admiráronse de que alí, “naquela encantadora illa que parece colocada lonxe da comunión das persoas”, houbera un “hotel tan fermoso, tan grande, en tal maneira espléndido”. A prosa, que recorda ben ao discurso propagandístico de Jaime Solá, pon en boca das visitantes a seguinte afirmación: “Non hai necesidade de acudir a países estranxeiros para atopar un modelo de establecemento deste xénero. Nada se encontraría máis perfecto e máis fermoso que o hotel da Toxa”.

Moitos anos despois, en 1953, hospedouse na Toxa outra inglesa, Nina Epton. Contou a súa experiencia nun libro que acadou gran difusión, *Uvas e granito*, publicado en 1956 en inglés e traducido ao galego en 1993. Tras relatar a lenda do burro e a descuberta dos mananciais termais, Epton párase a explicar os beneficios dos produtos da Toxa e as bondades do seu hotel. Pouco di, como as súas predecesoras, sobre as persoas que ocupan o lugar (Epton 1956 201):

Pese a toda información que me deran en contra, o Gran Hotel non era moi rigoroso. O traxe de noite só se usaba en noites de gala, e ningún estaba obrigado ás regulacións estritas do baño corrente nas praias “de moda”. Éramos libres de facer mesmamente o que nos dese a gana. Case tódolos hóspedes eran sudamericanos, con grandes automóbiles, que estaban a dar unha volta por Galicia e viñeran á Toxa para uns días de descanso, ou empregaban a illa como base para as súas excursións.

Entre unhas e outras, no verán de 1910, visita a illa a xornalista inglesa Catherine Gasquoine Hartley. Contou a súa experiencia no volume *Un verán en Galicia*, publicado por vez primeira ao ano seguinte, 1911, e recentemente reeditado en galego pola editorial Rinoceronte. A autora, que viaxa na compañía dun grupo organizado pola Asociación Internacional de Periodistas Británicos, chega á illa un día despois de que se inaugurase a ponte de formigón. A súa visión é notablemente diferente a de Desdemond Deane, Stors Turner e a propia

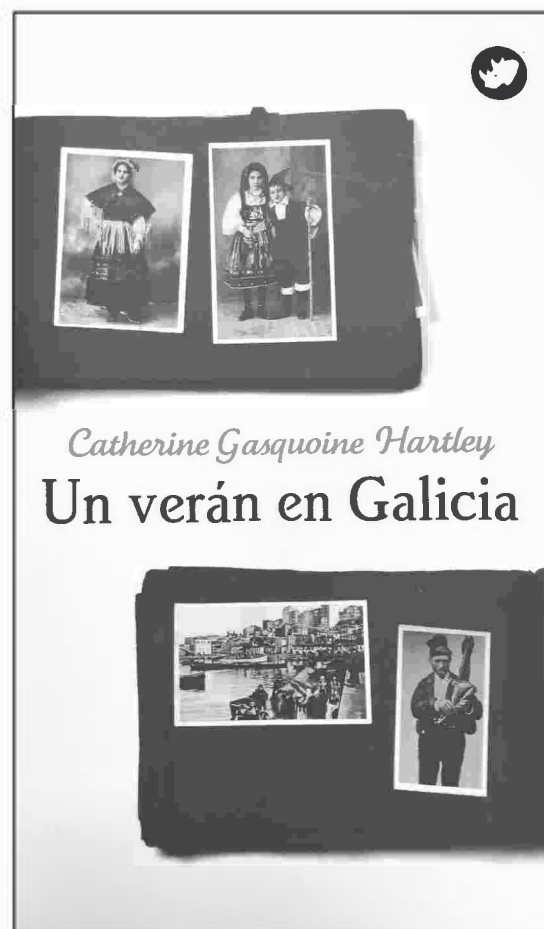
Nina Epton. Pouco fala da nova e imponente construción e moito da xente que a observa:

Chegaran veciños de toda a contorna para asistir ao acto, e nós aproveitamos unha parada ao principio da ponte para observalos. A beleza extraordinaria daquel grupo de xente e as cores vivas que levaban ben servirían de motivos para o pincel de Goya. Poderíase dicir que tres de cada catro mulleres eran ben parecidas, e todas tiñan unha sorprendente aparencia rexa. O costume das galegas de levaren cargas pesadas sobre a cabeza fai que manteñan o corpo ben ergueito, e isto salienta, vantaxosamente, a súa figura esguía. De novo decateime de que había moitas mulleres de pel moi clara e pelo alourado. Vin unha nena que tiña os ollos gazos e pelo da cor do liño, igual ca un cativo inglés (Gasquoine 2021: 89).

Algo máis adiante, segue reflexionando sobre as mulleres:

Normalmente son altas e teñen moitos outros riscos peculiares, especialmente o nariz. Nos seus rastros, cada trazo ten carácter, é forte e á vez cheo de humor, elévase cara a uns ollos fermosos e converxe nunha boca que se abre nun sorriso; a pel é dunha cor oliva cálida e, cando van vellas, convértense nunha masa amarelecida de engurras. Non sei se estas feiturais se deben aos vestidos que levan —os panos de vivas cores que colocan nas súas caras nunha especie de marco oriental— ou a que estas mulleres teñen un aire serio e apaixonado que é totalmente fascinante (Gasquoine 2021: 96).

Insiste en que pouco se parecen as galegas —e os galegos— “aos paisanos do sur de España” que, segundo di, son máis baixos ca nós e máis simpáticos e misteriosos. Indica tamén que “Os homes parecerónme, en xeral, inferiores ás mulleres”. Algo máis adiante, no mesmo volume, Gasquoine (2021: 307) explícalle ao lector que: “As caras máis belas e distin-

A ponte de A Toxa

guidas que vin non estaban entre as mulleres da clase alta, senón que pertencían ás regateiras e mulleres dos mercados nas vilas e ás labregas das zonas rurais”.

Observadora especialmente sensible das abertas diferenzas sociais e económicas que conviven na illa, conclúe que non é só un problema de beleza senón tamén de intelixencia (2021: 309): “as galegas traballadoras son máis robustas e máis intelixentes ca as mulleres das clases media e alta”. Ela mesma (2021: 310) explica a orixe desta diferenza:

A preparación para a vida que reciben as mulleres das clases alta e media é moi inferior á das traballadoras, que cooperan cos homes, fan os mesmos traballos e son igual de habelenciosas ca eles. As mulleres das clases máis ricas levan unha vida caracterizada pola inferioridade; ao non teren a oportunidade de traballar e ao impoñéren-lles unha vida pouco activa, éelles imposible desenvolver as súas calidades físicas e intelectuais.

A humildade daqueles visitantes ocasionais, atraídos pola novidade da ponte, debía chocar moito coa riqueza dos hóspedes do Gran Hotel. A escritora continúa:

O sorriso venme aos beizos cando lembro a un cativo duns dous anos, que vestía os restos duns calzóns e unha camisa, vermella por diante e por detrás amarela verdosa; este atavío completábase con dous remendos de pano azul. Os farrapos teñen aquí unha especie de esplendor pintoresco, e todo o mundo, mesmo os cativos, levan a roupa remendada cunha gravidade fermosa e inconsciente (Gasquoine 2021: 89-90).

Fronte a Epton, Deane e Stors Turner; Gasquoine Hartley sorprende ao lector actual pola súa mirada limpa e solidaria, pola fraternidade que demostra coas clases sociais máis humildes, ás que ela, evidentemente, non pertencía. O seu relato e a visión da Toxa—e en xeral de toda Galicia—supón unha alegre descuberta. Unha sorpresa que paga a pena non perderse.

BIBLIOGRAFÍA CITADA

EPTON, NINA (1993) *Uvas e granito (Unha viaxe por Galicia)*. Vigo: Ir Indo Edicións.

GASQUOINE HARTLEY, CATHERINE (2021) *Un verán en Galicia*. Cangas do Morrazo: Rinoceronte Editora.

AToxa